

DISKRIMINERINGEN

Statsministerens kontor
Postboks 8001 Dep
0030 Oslo

Høringsuttalelse til NOU 2003:19 Makt- og demokrati

Borgerrettsstiftelsen Stopp Diskrimineringen vil med dette avgi høringsuttalelse til **NOU 2003:19 Makt og demokrati**.

Stopp Diskrimineringen ble stiftet 9.12.02 med hovedformål å arbeide for at funksjonshemmede skal få samme rettslige vern mot diskriminering som andre utsatte grupper i det norske samfunn. Som en viktig del av vårt arbeid for innføring av en anti-diskrimineringslov, driver vi utstrakt informasjonsvirksomhet for å etablere en erkjennelse av at mennesker med funksjonsnedsettelse utsettes for ekskludering og utestengning på mange viktige samfunnsområder som politisk deltakelse, arbeid og utdanning. En utredning om makt og demokrati i det norske samfunn er således av særlig interesse for vårt arbeid.

Innledningsvis stiller vi derfor spørsmålet:

Hvordan er det mulig i Norge i dag å gjennomføre en så vidt omfattende utredning, både i tid og omfang, av maktforhold og demokratiets vilkår, uten å nevne den største minoritetsgruppen i befolkningen?

Mennesker med funksjonsnedsettelse er uten tvil en av de mest utsatte og sårbare befolkningsgrupper når det gjelder spørsmål om fordeling av makt og ulike typer ressurser som muliggjør aktiv deltakelse i offentlig debatt og politiske fora. Dels er gruppen spesielt utsatt på grunn av ekskluderende rammebetingelser for deltakelse, og dels på grunn av mangel på viktige og toneangivende alliansepartnere i kampen for full deltakelse og likestilling.

Maktutredningen utdefinerer funksjonshemmede fra agendaen

Vårt hovedanliggende i denne høringsuttalelsen blir således å vise at maktutredningen ved å ignorere og utelate funksjonshemnings-perspektivet, i seg selv konstituerer et eksempel på utdefinering av en gruppe borgere fra samfunnets viktigste agenda, debatten om makt og demokrati. Videre vil vi hevde at til tross for maktutredningens flertallets meget ensidig negative syn på nasjonalt og internasjonalt rettighetsvern, leverer de paradoksalt nok, det sterkeste argumentet for at Norge trenger et rettslig vern mot diskriminering på grunnlag av funksjonshemming. Den manglende erkjennelsen av at funksjonshemming er relevant i forhold til ivaretagelsen av demokratiske rettigheter, viser svakheten ved å overlate til folkestyret å avgjøre alle anliggender som vedrører rammebetingelser for borgernes deltakelse og innflytelse i samfunnet.

Borgerrettsstiftelsen - STOPP DISKRIMINERINGEN

- Org.nr. 985 208 786

Kampengt. 16, 0654 Oslo – Tlf.: 99 58 28 25

<berit@stopdisk.no – <www.stopdisk.no

Det er en kjensgjerning at mennesker med nedsatt funksjonsevne til alle tider har kommet dårligst ut når det gjelder mulighet for å delta på viktige samfunnsarenaer. Vi reagerer derfor kraftig på at en gruppe fremtredende akademikere som er blitt tiltrodd å identifisere hvilke betingelser som styrer maktfordelingen i samfunnet, leverer en så ensidig og snever analyse av behovet for å sikre enkelte befolkningsgrupper rettslig vern mot ekskludering og diskriminering. Maktutredene tilkjennegir etter vår oppfatning et altfor ensidig negativt syn på rettighetstenkning. Det vises blant annet til ”amerikanisering” som vil innebære at den enkelte må gå til domsstolen for å få prøvet sin rett. Vi vil minne om at den modellen som er valgt i Norge er av sivilrettslig art, og at 25 år med Likestillingslov og Likestillingsombud viser at det finnes et velfungerende alternativ til dyre rettsaker.

Utredene synes også fullstendig å overse at USA er blitt et mer tilgjengelig samfunn enn bl.a Norge som følge av at man har tatt i bruk flere typer ikke-diskriminerende virkemidler som anti-diskrimineringslover, ikke-diskrimineringsklausuler i offentlige kontrakter og stiller krav ved offentlige innkjøp. Svært mange land er i ferd med å følge USAs eksempel når det gjelder virkemiddelbruk. Mens USA viser stor vilje til å styre markedskreftene for å oppnå tilgjengelige produkter og tjenester, viser Norge en styringsvegring som er vanskelig å forstå. Isteden har man satt sin lit til ”den gode vilje”, noe som har vist seg å være ineffektivt når det gjelder å bygge ned de funksjonshemmende barrierene. Dette perspektivet mangler maktutredene naturlig nok, ettersom de ikke beskjeftiger seg med funksjonshemmende barrierer for deltakelse.

Stopp Diskrimineringen slutter seg fullt ut til Hege Skeies særuttalelse, men beklager sterkt at også Skeie ignorerer funksjonshemnings-perspektivet i sin ellers så glimrende analyse av folkestyrets svakheter og rettighetsvernet som forutsetning for demokratiet. Skeies argumentasjon og konklusjoner gjelder også for mennesker med nedsatt funksjonsevne på samme måte som for etniske, religiøse og seksuelle minoriteter som Skeie selv trekker fram som parallelle befolkningsgrupper til kvinner.

Demokratiet er truet når marginaliserte grupper ikke identifiseres

Stopp Diskrimineringen vil påpeke det alvorlige i at det synes å være en ”tradisjon” i Norge for at tunge offentlige utredninger og andre politiske dokumenter behandler store og viktige samfunnsspørsmål uten å analysere konsekvensene for den delen av befolkningen som møter funksjonshemmende barrierer. Som eksempler på slike dokumenter vil vi trekke fram: **NOU 1999:27 Ytringsfrihet bør finde sted** eller de to derpå følgende stortingsmeldinger, **St.meld. nr. 42 (1999-2000)** og **St.meld. nr. 26 (2003-2004) Om endring av Grunnlovens § 100**, videre **NOU 1999:26 Konvergens - sammensmelting av tele-, data- og mediesektorene** og **NOU 2000:14 Frihet med ansvar**. Sistnevnte er eksempel på en reform med særlig store konsekvenser for mennesker med funksjonsnedsettelse, i dette tilfellet studenter som vil fremstå som lite attraktive for læresteder, hvis inntekt er koblet opp mot rask gjennomstrømming.

Felles for de ovennevnte dokumentene er at de legger premisser for fremtidig samfunnsutvikling på områder som er av avgjørende betydning for hvorvidt befolkningen sikres sine demokratiske rettigheter, så som sikring av ytringsfriheten, tilgang til offentlig informasjon og kommunikasjonskanaler og lik rett til utdanning. Ytterst sett er det et spørsmål om oppfyllelse av de helt grunnleggende menneskerettigheter.

Borgerrettsstiftelsen - STOPP DISKRIMINERINGEN

- Org.nr. 985 208 786

Kampengt. 16, 0654 Oslo – Tlf.: 99 58 28 25

<berit@stopdisk.no – <www.stopdisk.no

Stopp Diskriminering har i vår levert innspill til Kontroll- og konstitusjonskomiteen i forbindelse med behandling av endring av Grunnlovens § 100, hvor vi uttaler:

”Det er svært alvorlig at en del av befolkningen systematisk utelates fra offentlige dokumenter som tar opp spørsmål knyttet til demokrati og rettigheter, og særlig uforståelig er det at Regjeringen i St.meld. nr. 26 (2003-2004), som ble skrevet lenge etter at NOU 2001:22 *Fra bruker til borger*, ble fremlagt, nok en gang ignorerer denne spesielt sårbare befolkningsgruppen.”

Uredningen NOU 2001:22 *Fra bruker til borger* er det viktigste dokumentet som er laget når det gjelder funksjonshemnings-perspektiv på norsk politikk. Det er i seg selv symptomatisk når det ved millenniumskiftet måtte en egen utredning om funksjonshemmede til for å få satt fokus på gruppens livsvilkår i det norske samfunnet. Normalt skulle en slik utredning ha vært overflødig – dvs. om funksjonshemmede hadde blitt sett på som en normal del av befolkningen og inkludert i alle de analyser, utredninger og andre politiske dokumenter som omhandler folk flest. Dette er også en del av konklusjonen til Manneråkutvalget. I utredningen gis det en grundig analyse av dagens situasjon når det gjelder mulighetene for deltakelse på ulike samfunnsområder. Utvalget analyserer hvilken effekt de virkemidler som har vært tatt i bruk for å oppnå det overordnede målet om full deltakelse og likestilling har hatt. Manneråkutvalget konkluderer med at til tross for unison enighet helt tilbake til 1960 tallet om at funksjonshemmede skal kunne leve og delta i samfunnet på lik linje med resten av befolkningen, er det fortsatt et stort gap mellom målet om full deltakelse og likestilling og virkeligheten. Om årsaken til at dette gapet er og forblir stort sier utvalget på s. 294:

”De funksjonshemmende barrierene er av til dels svært ulik karakter, men for de som berøres er de uansett viktige. Det store gapet mellom mål og virkelighet fremstår som et konglomerat av problemer. Det er imidlertid mulig å se en form for overordnet systematikk i dette konglomeratet. Systematikken er knyttet til hvordan samfunnet organiseres og utvikles. Hovedproblemet er at hensynet til at alle skal delta og ha like muligheter sjelden kommer inn som et viktig premiss i planleggingen, beslutningsprosessen eller i den konkrete utformingen av tiltak. Utvalget mener at dette er den viktigste årsaken til at vi ikke i særlig grad har kommet nærmere det overordnede målet om full deltakelse og likestilling.

Utvalget har lagt en politisk analyse til grunn: Når mål eller hensyn knyttet til en samfunnsgruppe glemmes i den grad at det blir et system i det, skyldes dette i stor grad at gruppen har en for svak posisjon til å gjøre sine premisser gjeldende - til å gjøre dem til selvsagte hensyn og premisser. Den svake posisjonen medfører at det ikke rokker ved myndighetenes legitimitet om gruppen overses, og manglende handling får ingen konsekvenser. Det råder fremdeles en del fordommer som gjør at det ikke er like selvsagt å ta inn hensynet til funksjonshemmede i samfunnsplanleggingen. Mennesker med funksjonsnedsettelse blir ikke sett som en del av befolkningen - men som en gruppe som ønsker sine krav gjennomført på bekostning av den øvrige befolkningen. Det er et alvorlig paradoks at nettopp fordi hensynet til alle borgere ikke legges til grunn for politikk og utforming av tiltak, kommer samfunnet i en situasjon der en må ty til kostbare særløsninger i etterkant.”

Stopp Diskrimineringen slutter seg helt og fullt til Manneråkutvalgets hovedkonklusjon, og vi viser til utredningen for mer detaljert kunnskap om hva de funksjonshemmende barrierene

Borgerrettsstiftelsen - STOPP DISKRIMINERINGEN

- Org.nr. 985 208 786

Kampengt. 16, 0654 Oslo – Tlf.: 99 58 28 25

<berit@stopdisk.no – <www.stopdisk.no

består i når det gjelder tilgjengelighet til fysisk miljø, informasjon, iKT osv. Her vil vi nøye oss med å konstatere at store grupper i befolkningen møter informasjons- og kommunikasjonsbarrierer som i dag kan fjernes uten store kostnader; løsningene er kjente, bl.a finnes internasjonale standarder som sikrer at informasjon på internett er tilgjengelig. Når vi likevel opplever at offentlig informasjon ikke er tilgjengelig for sanse- og lesehemmede, fordi norske myndigheter velger programvare og formater som ikke kan leses av alle og lar være å stille krav til TV-selskaper om å tekste, er det vanskelig å tolke dette som annet enn et klart brudd på demokratiske rettigheter.

Stopp Diskrimineringen forventer at slike og andre hindringer for deltakelse blir gitt en sentral plass i Regjeringens oppfølging av maktutredningen. I dette arbeidet må NOU 2001:22 trekkes inn. Videre forventer vi at Regjeringen nå vil sørge for at utredning av konsekvenser i form av funksjonshemmende barrierer blir pålagt gjennom utredningsinstruksen, slik det ble hevdet at man var i gang med i St.meld.nr. 40 (2002-2003). Så langt kjenner vi ikke til at et slikt arbeid er satt i gang.

Til slutt konkluderer vi med et sitat fra kap. 6 Demokratiske rettigheter i NOU 2001:22, s. 57:

”Det finnes flere forklaringer på manglende politisk deltakelse. En vanlig forklaring er likegyldighet, som enten bunner i at den enkelte borger er fornøyd med at andre tar på seg ansvaret, eller i at den enkelte opplever avmakt som følge av avstand til de organer som styrer. Men det finnes også andre og mer sammensatte forklaringer, som ikke bunner i borgernes subjektive opplevelser. En slik forklaring kan være at forutsetningene for deltakelse ikke er like for hele befolkningen. Dette kan henge sammen med at de ytre rammebetingelser som er satt for deltakelse, slår ulikt ut i forhold til forskjellige grupper av befolkningen, og/eller det kan skyldes faktorer som indirekte eller direkte har sammenheng med kjennetegn ved en bestemt gruppe.

Det må erkjennes at også et samfunn hvor de sivile og politiske rettighetene står sterkt, kan ha problemer i et demokratisk perspektiv. Ved å sette fokus på årsaker til at store befolkningsgrupper systematisk faller utenfor beslutningsprosesser og er underrepresentert i de styrende organer, bekrefter samfunnet sitt demokratiske «sinnelag». Et demokratisk samfunn har et konstant press på seg til å sikre at alle statsborgere faktisk har de samme sivile og politiske, såvel som sosiale, økonomiske og kulturelle rettigheter, slik disse er nedfelt i FNs internasjonale konvensjoner. Det er en trussel mot demokratiet at dette tas for gitt, slik at manglende deltakelse og taushet fra grupper i befolkningen ikke fanges opp.”

Oslo, 11. juni 2004
Med vennlig hilsen
Stopp Diskrimineringen

Berit Vegheim
Daglig leder